

Sygn. akt II Ca 1043/15

POSTANOWIENIE

Dnia 16 lutego 2016 r.

Sąd Okręgowy w Świdnicy, II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Aleksandra Żurawska

Sędziowie: SO Maria Kolcz

SO Agnieszka Terpiłowska

Protokolant: Alicja Marciniak

po rozpoznaniu w dniu 2 lutego 2016 r. w Świdnicy

na rozprawie

sprawy z wniosku **M. P.**

przy udziale (...)

o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po O. P.

na skutek apelacji wnioskodawczynie

od postanowienia Sądu Rejonowego w Kłodzku

z dnia 30 października 2015 r., sygn. akt I Ns 911/14

p o s t a n a w i a:

***uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę
Sądowi Rejonowemu w Kłodzku do ponownego rozpoznania.***

Sygn. akt II Ca 1043/15

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 30 października 2015 r., Sąd Rejonowy w pkt I oddalił wniosek M. P. o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po O. P.; w pkt II zasądził od wnioskodawczynie na rzecz uczestnika Gminy M. kwotę 60 zł, tytułem zwrotu kosztów postępowania, zaś w pkt III ustalił i przyznał na rzecz pełnomocnika z urzędu ustanowionego dla wnioskodawczynie – adw. L. B. wynagrodzenie w kwocie 72,60 zł, które należy wypłacić z wydatków budżetowych Sądu Rejonowego w Kłodzku.

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

Prawomocnym postanowieniem z dnia 4 czerwca 2009r. Sąd Rejonowy w Kłodzku w sprawie o sygn. akt I Ns 533/08, stwierdził, że spadek po O. P., zmarłej w dniu 26 października 2004r. K., ostatnio zamieszkałej w G., na podstawie ustawy, nabyła (...) w całości. Wnioskodawczynie nie była uczestnikiem tamtego postępowania.

Rozważając tak ustalony stan faktyczny, Sąd Rejonowy zważył, że wniosek nie zasługiwał na uwzględnienie. Zdaniem Sądu, skoro wnioskodawczyni / jako bratanica męża spadkodawczyni / nie należy do kręgu spadkobierców ustawowych po O. P., nie przedstawiła też testamentu, w którym byłaby powołana do dziedziczenia – a zatem nie była uprawniona do złożenia wniosku o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Wobec nieprzeprowadzenia dowodu, że spadek po O. P. nabyła inna osoba niż wskazana w prawomocnym postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku, Sąd Rejonowy stwierdził brak podstaw do zmiany tego postanowienia. W ocenie Sądu, mając na uwadze treść art. 949 – 955 kc nie można było przyjąć, że spadkodawczyni pozostawiła ważny testament, nawet w sytuacji, gdyby wspominała o tym osobom trzecim / przesłuchanym w sprawie w charakterze świadków /. Ich zeznania należało oceniać ze szczególną wnikliwością i ostrożnością, zwłaszcza w sytuacji, kiedy nie ma śladu pisemnych dowodów potwierdzających fakt sporządzenia testamentu, co mogło ułatwiać ewentualne manipulacje i popełnianie nadużyć. Wnioskodawczyni nie przedłożyła dokumentu, zawierającego treść testamentu, w toku postępowania zajęła jedynie stanowisko, że są świadkowie, którzy widzieli testament napisany przez spadkodawczynię, w którym powołała ona do spadku wnioskodawczynię. Stanowiska tego nie podzielił Sąd Rejonowy z uwagi na rażącą niekonsekwencję powoływanych twierdzeń i wniosków. Wnosząc o zmianę postanowienia i stwierdzenie nabycia spadku po O. P. na swoją rzecz, wnioskodawczyni najpierw wskazywała na dziedziczenie ustawowe, a następnie w toku postępowania zmieniała stanowisko, powołując się na rzekomy testament, sporządzony na jej rzecz. Kolejno powoływała nowych świadków na okoliczność testamentu. Pierwotnie zgłoszony świadek M. S. nie potwierdził jej wersji, zeznając, że nie widział testamentu sporządzonego przez O. P.. Wersji wnioskodawczyni nie potwierdziła też świadek T. W.. Jedynie świadek M. Z. zeznała, że widziała testament sporządzony przez O. P., jednak nie czytała go, a o osobie powołanej do spadku wiedziała z relacji samej spadkodawczyni. Zdaniem Sądu, nie było przeszkód, aby wnioskodawczyni powołała wszystkich świadków / w tym W. Z. / już we wniosku. Fakt, że tego nie uczyniła, a jej stanowisko ewoluowało wraz z biegiem postępowania, poddawało w wątpliwość jej ogólnikowe i niekonsekwentne twierdzenia. Ponadto, będąc przesłuchiwaną w drodze pomocy sądowej przez Sąd Rejonowy Lublin – Zachód w Lublinie, zeznała, że nie widziała testamentu spadkodawczyni, nie wskazała zarazem, aby istniały jakiegokolwiek testamenty, w których zostałaby powołana do spadku, co w konsekwencji uniemożliwiło odebranie od niej zapewnienia spadkowego, skoro nie była spadkobiercą. W ocenie Sądu, poddawało to w wątpliwość wiarygodność zeznań świadka M. Z., czyniąc wysoce prawdopodobnym, iż były one uzgodnione z wnioskodawczynią w celu uzyskania określonej korzyści z majątku spadkowego. Wobec powyższego, gdy nie została udowodniona okoliczność sporządzenia testamentu własnoręcznego, nie potwierdzono jego ważności oraz treści rozporządzeń, wniosek podlegał oddaleniu. Na marginesie Sąd Rejonowy dodał, że brak jest możliwości przyjęcia, iż został sporządzony testament ustny, gdyż nie została spełniona żadna z przesłanek określonych w art. 952 § 1 kc. Wnioskodawczyni nie twierdziła nawet, że w chwili testowania, spadkodawczyni towarzyszyła obawa rychłej śmierci, nie wiadomo nawet, kiedy miało dojść do testowania, nie twierdziła też, aby ostatnia wolna spadkodawczyni była wyrażona przy jednoczesnej obecności co najmniej trzech świadków. Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania oraz o wynagrodzeniu pełnomocnika ustanowionego z urzędu Sąd Rejonowy oparł na art. 520 § 2 i 3 kpc oraz art. 2 ust. 1 i 2, art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych i art. 108§1 kpc w zw. z art. 13§2 kpc i § 2 ust. 3 i § 9 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

W apelacji od powyższego postanowienia, wnioskodawczyni zarzuciła naruszenie:

- art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc poprzez dokonanie dowolnej i jednostronnej oceny materiału dowodowego polegającej na pominięciu tych fragmentów zeznań świadków, z których wynika, że spadkodawczyni O. P. pozostawiła testament, w którym jako swego jedynego spadkobiercę powołała wnioskodawczynię oraz pominięcie dowodu z przesłuchania wnioskodawczyni;
- art. 6 kc w zw. z art. 13 § 2 kpc poprzez przyjęcie, że wnioskodawczyni nie udowodniła, że istniał testament pisemny sporządzony przez O. P., w sytuacji, gdy wnioskodawczyni w toku postępowania twierdziła, że spadkodawczyni pozostawiła testament, w którym jako swego jedynego spadkobiercę powołała wnioskodawczynię oraz przedstawiła świadków na tą okoliczność;

- art. 217 kpc w zw. z art. 227 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc poprzez pominięcie wniosku dowodowego o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka W. Z., który to wniosek złożony został w piśmie z 22 października 2015 r. oraz świadka G. B., zawartego w piśmie z dnia 14 października 2014 r.;
- art. 671 kpc poprzez brak odebrania zapewnienia spadkowego od M. P. w sytuacji, gdy wnioskodawczyni jest spadkobiercą testamentowym;
- art. 949 kc poprzez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że stwierdzenie nabycia spadku na podstawie testamentu pisemnego może się odbyć po okazaniu tego testamentu, w sytuacji, gdy może być ono dowodzone wszelkimi środkami dowodowymi.

Mając na uwadze powyższe, skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia i uwzględnienie wniosku.

Sąd Okręgowy zważył:

Apelacja podlegała uwzględnieniu gdyż, Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Ocena ta wynika bowiem z tego, że trafnym okazał się najistotniejszy zarzut skarżącej, a mianowicie naruszenia prawa materialnego, tj art. 949 § 1 kc. Zgodnie z jego treścią spadkodawca może sporządzić testament w ten sposób, że napisze go w całości pismem ręcznym, podpisze i opatrzy datą. Jest to jednostronna, odwołana czynność prawna, a jej ważność została uwarunkowana od sporządzenia testamentu w całości pismem ręcznym. W orzecznictwie utrwalonym jest stanowisko, że podstawą dziedziczenia może być testament własnoręczny, który np. zaginął. Okoliczność jego sporządzenia, ważność a przede wszystkim treść może zostać udowodniona w toku postępowania wszelkimi środkami dowodowymi, w tym zeznaniami świadków / zob. uchwałę SN z 29.05.1987 r., III CZP 25/87, wyd./el. Legalis nr 25851; postanowienie SN z 16.04.1999 r., II CKN 255/98, wyd./el. Legalis nr 43666 /. Oznacza to, że zaginięcie lub po prostu brak testamentu holograficznego w aktach sprawy nie prowadzi do pozbawienia go doniosłości i skuteczności prawnej. Taka sytuacja sprawia jedynie, że koniecznym jest odtworzenie jego formy i ustalenie treści, a gdy ma on w swojej istocie charakter dokumentu prywatnego, to mając na uwadze brak ograniczeń w tym względzie, możliwym jest wykazanie faktu jego sporządzenia oraz rozporządzeń w nim zawartych przez wszystkie dopuszczalne środki dowodowe. Pogląd ten należy w całości podzielić, co w konsekwencji oznacza, że błędnym było przyjęcie przez Sąd Rejonowy, iż wobec nienależenia do kręgu spadkobierców ustawowych oraz nieprzedstawienia testamentu, wnioskodawczyni nie była uprawniona do złożenia wniosku o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Skuteczność tego zarzutu skarżącej łączy się z pozostałymi zarzutami podniesionymi w jej apelacji, w szczególności naruszenia art. 6 kc w zw. z art. 13 § 2 kpc. Należy pamiętać, w rozpoznawanej sprawie wszyscy przesłuchiwani w drodze pomocy sądowej świadkowie zeznali, że wedle ich wiedzy istniał testament sporządzony przez O. P. / tak zeznał M. S., który pomimo tego, że testamentu nie widział, tą informację posiadał bezpośrednio od spadkodawcy - k. 86 verte; T. W. - k. 114 verte; M. Z. - k. 130 /, zaś część z nich wskazywała nawet wyraźnie na jego treść. Trzeba podkreślić, że w sytuacji braku pisma zawierającego testament własnoręczny rolą sądu I instancji jest przeprowadzenie szczególnie wnikliwego postępowania dowodowego z urzędu na okoliczność ustalenia czy testament taki rzeczywiście istniał oraz jaka jest jego treść /art. 670 kpc w zw. z art. 679 kpc /. Tymczasem w przedmiotowej sprawie wbrew informacjom wynikającym z pism procesowych wnioskodawczyni Sąd Rejonowy nie przeprowadził dowodu z zeznań św. W. Z. / k. 136 / oraz św. G. B. / k. 50 / na okoliczności związane z istnieniem testamentu. Przede wszystkim jednak Sąd orzekający zakończył postępowanie bez odebrania od wnioskodawczyni zapewnienia spadkowego dotyczącego kwestii związanych z testamentem, gdy tymczasem przeprowadzenie tegoż dowodu jest kluczowe nie tylko dlatego, że M. P. nie przedłożyła pisma zawierającego testament, ale również z uwagi na to, że fakt istnienia testamentu został przez wnioskodawczynię podniesiony nie od początku prowadzenia postępowania, a dopiero w dalszej jego części. W takich okolicznościach sprawy wysnuwanie przez Sąd Rejonowy wniosków, iż zeznania świadków są niewiarygodne wydaje się być przedwczesne i nieuprawnione.

Mając zatem na uwadze powyższe rozważania, przy ponownym rozpoznaniu sprawy, Sąd Rejonowy w oparciu o dotychczas zgromadzony materiał dowodowy oraz ten zaferowany przez wnioskodawczynię, zobowiązany będzie do poczynienia ustaleń we wskazanych wyżej kierunkach. W szczególności koniecznym będzie dokładne przesłuchanie

wnioskodawczyni i odebranie od niej zapewnienia spadkowego, a następnie ustalenie okoliczności sporządzenia, ważności oraz treści testamentu, wobec to których skarżąca domaga się zmiany postanowień. Te ustalenia powinny następnie znaleźć odzwierciedlenie w uzasadnieniu postanowienia Sądu Rejonowego. Dopiero po dokonaniu tych czynności – oraz innych uznanych przez Sąd za konieczne – możliwym będzie wydanie orzeczenia w niniejszej sprawie. Dodatkowo należy również zauważyć, że Sąd Rejonowy mając na uwadze treść art. 180 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc, powinien rozważyć podjęcie z urzędu zawieszono postanowieniem z dnia 10 lutego 2015r / k. 69/ postanowienia o zmianę postanowień o stwierdzenie nabycia spadku po J. P. i S. P.. Jak wynika z treści tegoż orzeczenia postępowanie w tej części podlegało zawieszeniu, gdyż pełnomocnik wnioskodawczyni nie przedłożyła pełnomocnictwa procesowego obejmującego te postępowania . Tymczasem jak wynika z akt sprawy I Co 3682/13 M. P. od początku domagała się ustanowienia dla niej pełnomocnika z urzędu w sprawie o zmianę postanowień o stwierdzenie nabycia spadku w sprawach I Ns 533/08 i I Ns 392/10, zaś Sąd Rejonowy zapewne na skutek omyłki wskazał w postanowieniu z dnia 10 stycznia 2014r, że ustanowienie pełnomocnika z urzędu dotyczy jedynie zmiany postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po O. P.. Ta oczywista niedokładność powinna być usunięta w drodze sprostowania orzeczenia przez Sąd Rejonowy z urzędu, a to z kolei pozwoli podjąć zawieszono postępowanie i sprawę o zmianę postanowień rozpoznać w całości.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy, na podstawie art. 386 § 4 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc, uchylił zaskarżono postanowienie i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w Kłodzku do ponownego rozpoznania.

(...)